

Huzurevi Yaşlılarının Psiko-sosyal Uyumu ve Manevi Gereksinimleri*

ABDULLAH DAĞCI†

Geliş ve Kabul Tarihi: 16.12.2019 / 06.01.2020

Öz: Çalışmanın amacı huzurevi yaşlılarının psiko-sosyal uyumunu etkileyen faktörlerin neler olduğunu incelemek ve manevi gereksinimlerini tespit etmektir. Bu bağlamda yaşlıların huzurevine gelme sebepleri, psiko-sosyal uyum için birbirlerinden beklentileri ve bu süreçte kullandıkları dinî değerler incelenmiştir. Görüşme formu 20 yaşlıya uygulanmış ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, yaşlıların huzurevine gelme nedenlerinin başında, birlikte yaşadığı kişilerden ayrılmak zorunda kalmalarının yer aldığı tespit edilmiştir. Huzurevine uyum sağlayabilmek için birbirlerinden hoşgörülü, güvenilir, barışçıl, eğitilmiş, empatik ve dinî davranışlar beklediklerine ulaşmıştır. Bu uyum sürecinde kullandıkları dinî değerleri imanlı olmak, diniyaneti bilmek ve İslamiyet'e göre yaşamak şeklinde nitelendirdikleri tespit edilmiştir. Son olarak yaşlıların birçok manevi gereksiniminin olduğuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psiko-sosyal uyum, manevi gereksinimler, huzurevi, yaşlı.

* Bu araştırma 24-25 Nisan 2019 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen "IX. İlahiyat Öğrenci Sempozyumu"nda sunulan bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

† Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Din Psikolojisi Anabilim Dalı.
E-mail: adagci@ankara.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-1540-1256>

Psycho-social Integration and Spiritual Needs of Nursing Home Elders

Abstract: The aim of this study is to examine what factors affecting on psycho-social integration of elders in nursing home and to reveal information about their spiritual needs. Also, it is intended to attain why they came to there and how they perceive their bilateral-relationships. The interview form was applied to 20 elders and the data was analysed. According to the results, it was determined that main reason for elderly people coming to there is to leave from people living with together. To adapt for integration, it was found out that they have anticipated such mutually behaviours as tolerance, trustworthy, peaceful, well-educated, empathic and religious attitudes. It was made out the religious values, which are used by the elders in their adaptation to integration, is that being faithful, being knowledgeable about religion and living in terms of Islamic rules. Lastly, it was concluded that the participants have many spiritual needs.

Keywords: Psycho-social integration, spiritual needs, nursing home, elder.

Giriş

Günümüz toplumundaki farklı kültürlerden gelen bireylerin beraber yaşamasının olanakları, psiko-sosyal uyumun imkân ve sınırları bağlamında tartışılmaktadır. Bu olguyu dinî ve tarihî bir bakış açısıyla ele alma ise hâlâ revaçta olan bir eğilimdir. Fakat psiko-sosyal uyumla ilgili bu yönelimlerin konuyu makro düzeyde ele aldığını söylemek mümkündür. Nitekim konuyla ilgili yapılan araştırmalarda, büyük kitlelerin bir arada yaşaması üzerinde durulduğu görülür. Oysa günümüz gelişmiş toplumlarında, yaşlı bireylerin bir arada yaşadığı huzurevlerinde, bu uyum olgusunun mikro düzeyde incelenmesi de bir ihtiyaçtır. Çünkü farklı alt kültürlere sahip bireylerin aynı mekânları paylaşmaları, farklı birikimlere sahip yaşlıların günün büyük bölümünde etkileşim halinde olmaları, onların bir arada yaşama kültürü üzerinde araştırma yapılmasını gerekli kılar. Diğer yandan günlük yaşantısındaki sorunlarının birçoğu, uyumla ilgilidir. Üretken, yaşamdan zevk alan ve akli dengesi bozulmamış kişilerin uyumlu olduğunu söyleriz.¹ Psiko-sosyal uyum yaşamın belirli bir dönemi ile sınırlı olmayıp yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Herkesten farklı özelliklerimiz olsa da psiko-sosyal uyum sayesinde, aynı ortamda bulunan insanlarla ortak duygu ve düşüncelere sahip oluruz.²

Psiko-sosyal uyum, bireyin çevresi ile sağlıklı ilişkiler geliştirmesi için her iki tarafın ortak bir noktada buluşmasıdır. Bu süreçte birey bir yandan kendi değerlerini toplumla paylaşabilir diğer yandan toplumun değerlerinden etkilenebilir. Çünkü kurulu olan sosyal düzen, sosyal huzurun devamı için bireyden isteklerde bulunabilir. İnsan sahip olduğu potansiyelleri dilediği yönde kullanabilme serbestliğine sahiptir ama sosyal amaçlar edinmeye başladığında potansiyelini içinde bulunduğu ortamın talepleri doğrultusunda geliştirmek için kullanırsa sağlıklı bir uyum göstermiş olur.³ Geçmişten günümüze bütün toplumlar incelendiğinde insanın tek tip bir yapıda olmadığı görülür. Zira yaş ve cinsiyet gibi bireysel özellikler yanında şöhret, mevki gibi sosyal statüler, birey-

¹ Heinz Hartmann, *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*, İstanbul: Metis, 2011, s.33.

² Asım Yapıcı ve Salih Zeki Zengin, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyleriyle Psiko-Sosyal Uyumları Arasındaki İlişki." *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3(2), 2003, s.65-127.

³ Faruk Gençöz, "Uyum Psikolojisi", *Kriz Dergisi* 6(2), 1998, s.7.

ler arasında farklılaşmalara neden olmaktadır. Bu nedenle aynı toplumun fertleri arasında farklı kişilikler, kimlikler ve yapılar oluşturan etmenler vardır.⁴ Güncel araştırmalarda, psiko-sosyal uyumun daha çok dinî çoğulculuk, göç hareketleri bağlamında ele alındığı ifade edilebilir. Bununla birlikte aynı dine inanan bireylerin kendi kültürleri arasında da büyük farklılıklar olması kaçınılmazdır. Farklı çevrelerden gelerek huzurevinde birlikte yaşamak zorunda olan yaşlıların sahip olduğu karakter özellikleri bu durumun iyi ya da kötü olmasına etki eder. Çünkü kentlerde doğmuş ve büyümüş birinin olayları anlamlandırması ile taşradan gelen birisinin olaylara bakış açısı arasında farklılaşmalar mevcuttur. Şehir kültürüne sahip olanlar daha kalabalık yerlerde yaşadıkları için toplumun farklı kesimlerinden insanlar ile etkileşimde bulunabilirken kırsalda yaşamış bireyler ise günlük hayatında sınırlı bir çevrede yaşar. Dolayısıyla farklı insanlarla yaşama tecrübesine sahip olan şehir insanının sınırlı sayıda insanla muhatap olan kırsal insanına göre huzurevine uyum sağlamada farklı dinamiklerinin olacağı ifade edilebilir.

İnsanoğlunun hayatta kalması ve kaliteli bir yaşam sürmesi için birtakım gereksinimleri vardır. Maslow bu gereksinimleri, temel fizyolojik ihtiyaçlardan başlayarak kendini gerçekleştirmeye kadar uzanan bir hiyerarşi şeklinde beş kategoride ele almıştır. Bu gereksinimlerin yanında, insanın manevi gereksinimler olarak ifade edebileceğimiz ihtiyaçları da vardır. Manevi gereksinimler kişinin kendisi, sosyal çevresi, doğa ve Yaradan ile olan ilişkisine doğrudan etki eden ve değerleri de kapsayan ihtiyaçlar olarak tanımlanabilir⁵. Manevi gereksinimlerin ihtiyaçlar hiyerarşisindeki hemen hemen bütün basamaklar ile ilişkisi olduğu ifade edilebilir. Çünkü maneviyat, çocukluk döneminden yaşlılık dönemine kadar insan hayatını şekillendiren bir faktördür. Bu bağlamda yaşlılık dönemindeki bireylerin manevi açıdan hangi gereksinimlerinin olduğunun ele alınması konuyla ilgili bilgiler elde edilmesine imkân sağlar. Dezavantajlı gruplardan olan yaşlılar üzerinde araştırma yapılması, örneklemin huzurevi yaşlılarından oluşturulması, konuyla ilgili

⁴ Saffet Kartopu, *Öz Yeterlilik, Kimlik Duygusu ve Dindarlık Eğilimi*, Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi, 2015.

⁵ Manevi gereksinimler terimi, araştırma kapsamında operasyonel olarak tanımlanmıştır.

verilere ulaşmada görüşme yöntemine başvurulması ve yaşlıların manevi gereksinimleri hakkında veriler elde etmek için katılımlı gözlemler gerçekleştirilmesi ise huzurevinde psiko-sosyal uyum hakkında veriler elde etme çabasını önemli kılmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın amacı huzurevi yaşlılarının psiko-sosyal uyumunu ve onların manevi gereksinimlerini incelemektir. Öncelikle, ilgili bakanlıktan belirtilen huzurevinde söz konusu araştırmayı yapmak için resmi izin alınmıştır⁶. Araştırma nitel yöntem ile bu huzurevinden toplanmış verilere dayanmaktadır. Bu amaçla Sinop Huzurevinde kalan 60-96 yaşları arasındaki 20 yaşlıya, konuyla ilişkili olarak belirlenen sorular sorulmuştur. Verilen cevaplardan elde edilen ham veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra huzurevinde üç ay boyunca katılımlı gözlemler gerçekleştirilmiş hem yaşlıların kendi ifadelerinden hem de bu gözlemlerden yola çıkarak yaşlıların manevi gereksinimleri incelenmiştir. Daha sonra görüşme sorularından ve katılımlı gözlemlerden elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Görüşme formunda öncelikle cinsiyet, yaş ve yerleşim yeri ile ilgili sorular yer almıştır. Psiko-sosyal uyum ile ilgili olarak ise üç soru sorulmuştur: (1) “*Huzurevine gelme sebebiniz nedir?*” (2) “*Huzurevindeki diğer yaşlılarla ilişkileriniz nasıldır?*” ve (3) “*Sizce, huzurevin yaşlılarında olması ya da olmaması gereken tutum ve davranışlar nelerdir?*” Bu üç sorunun her birinden sonra “*Niçin?*” sondaj sorusu sorularak, verilen cevapları daha derinlemesine irdelemek amaçlanmıştır. Verilen cevaplardan, yapılan katılımlı gözlemlerden ve yaşlıların günlük konuşmalarında doğal olarak dile getirdiği ifadelerinden yola çıkarak onların manevi gereksinimleri hakkında bilgilere ulaşmak da hedeflenmiştir.

Nitel araştırma deseni kapsamında görüşme tekniği kullanılarak yapılan bilimsel araştırmalarda, katılımcılar tarafından sorulara verilen cevaplar tekrar etmeye başladığında araştırma sonlandırılır. Bu bağlamda katılımcıların verdiği cevaplar tekrar etmeye başlayınca, yeterli doyuma ulaşıldığına kanaat getirilerek, yirmi katılımcının yeterli olduğu

⁶ Araştırma için resmi izinler, devam etmekte olan doktora tez çalışması kapsamında, ilgili bakanlıktan alınmıştır.

düşünülmüş ve araştırma sonlandırılmıştır.

Araştırma birtakım sınırlılıklara sahiptir ve sınırlılıklar şöyle ifade edilebilir: a) *Araştırma tek bir huzurevinde yapılmıştır.* Söz konusu örneklem miktarının görüşmeye dayalı araştırmalar için yeterli sayıda olduğu düşüncesi, bunu gerekli kılmıştır. b) *Az sayıda soru sorulmuştur.* Araştırmanın amacına bu soruların yeterince hizmet edebileceği düşüncesi, bu sınırlılığı beraberinde getirmiştir c) *Araştırma sonuçlarını kıyaslamalı olarak değerlendirememiştir.* Söz konusu örneklem yaş aralığındaki bir gelişim grubuna yönelik psiko-sosyal uyum teması üzerine uygulamalı herhangi bir araştırmaya ulaşılamaması ve yaşlıların manevi gereksinimlerinin neler olduğuna dair yurtiçi ve yurtdışında yapılmış araştırmalara rastlanılamaması, elde edilen verilerin karşılaştırılmasına imkân vermemiştir. Araştırmadaki örneklem grubunun demografik özellikleri ile ilgili bilgiler ise Tablo I'de sunulmuştur.

Tablo I: Örneklem ait demografik bilgilerin frekansları (f) ve yüzdelik (%) dağılımı			
		f	%
Cinsiyet	Kadın	8	40.0
	Erkek	12	60.0
Yaş aralığı	60-74	7	35.0
	75-84	10	50.0
	85+	3	15.0
Yaşamının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri	İl merkezi	11	55.0
	İlçe merkezi	2	10.0
	Köy / kasaba	7	35.0

Tablo I'e göre katılımcılar arasındaki erkeklerin sayısı kadınların sayısından fazladır. Huzurevine gelmeden önce il merkezinde ikamet edenler, örneklem çoğunluğunu oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların yarısının yaşı, orta yaşlılık dönemini kapsayan 75 ile 84 arasındaki yaş dönemindedir.

Bulgular ve Yorum

1. Huzurevine gelme sebeplerine dair bulgular

İnsanların geçmiş tecrübeleri onların ileriki yaşamları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu yaşanmışlıklar kişiliği şekillendirir ve

diğer insanlarla ilişkilerin sınırlarını belirler. Yaşlıların huzurevine gelme sebeplerinin neler olduğuna yönelik sorulara verilen cevaplar Tablo II'dedir.

Tablo II: Yaşlıların huzurevine gelme sebepleri

Kategori	Katılımcı	Huzurevine gelme sebebi
Kendi isteği	K1, Kadın, 89	Çocuklarımın yanında rahat hissetmedim
	K5, Kadın, 78	Birlikte yaşadığım oğlum içkiye bağımlıydı
	K14, Erkek, 69	Yalnız başıma yaşıyordum
	K18, Kadın, 75	Kardeşlerime yük olmak istemedim
	K19, Erkek, 81	Çocuklarıma yük olmak istemedim
Birlikte yaşadığı kişilerden ayrılmak zorunda kalması	K2, Kadın, 78	Kendi evimi çocuklarım zorla sattı
	K3, Kadın, 77	Yanında kaldığım abim vefat etti
	K6, Erkek, 85	Gelinimin beni istemedi
	K8, Erkek, 73	Yanında yaşadığım tek kızımın kocası beni istemedi
	K10, Erkek, 74	Eşimden ayrıldım
	K11, Erkek, 71	Eşimden ayrıldım
	K12, Erkek, 72	Damadım bana bakmak istemedi
K15, Erkek, 65	Eşimden ayrıldım	
Özel bakıma ihtiyaç duyması	K4, Kadın, 78	Sağlık problemlerim var
	K7, Erkek, 77	Eşim vefat edince kendi başıma yaşayamadım
	K9, Erkek, 96	Sağlık problemlerim var
	K13, Erkek, 72	Eşim vefat edince kendi başıma yaşayamadım
	K16, Erkek, 82	Sağlık problemlerim var
	K17, Kadın, 79	Sağlık problemlerim var
	K20, Kadın, 74	Sağlık problemlerim var

Verilen cevaplar incelendiğinde, Tablo II'de görüldüğü üzere, yaşlıların huzurevine gelme sebepleri üç başlıkta ele alınabilir: Kendi isteği, birlikte yaşadığı kişilerden ayrılmak zorunda kalması ve özel bakıma ihtiyaç duyması.

2. Huzurevi yaşlıları arasındaki ilişkilere dair bulgular

Günlük hayatının çoğunu huzurevinde geçirmek durumunda olan yaşlılar, gündelik zamanlarında birbirleriyle huzurevinin çeşitli bölümlerinde karşılaşır. Böylece aralarında olumlu ya da olumsuz bir ilişki gelişeceği gibi yaşlılar hiç diyaloga girmemeyi de seçebilir. Bu bağlamda

katılımcılara, diğer yaşlılar ile aralarındaki ilişkinin genel olarak nasıl olduğu ve bunun sebebi sorulmuştur.

Örneklemede 11 katılımcı *iyi*, 4 katılımcı *kötü*, 3 katılımcı *normal*, 2 katılımcı *irtibatım yok* cevaplarını vermişlerdir. Buna göre katılımcıların yarıdan fazlası diğer yaşlılarla aralarının iyi olduğunu ifade etmişlerdir. İkili ilişkilerinin durumu hakkında katılımcılar tarafından dile getirilen ifadeleri gerekçelendirmeleri ise aşağıda verilmiştir.

“**İyi**” cevabını verenlerin sunduğu gerekçelerden birkaçı şöyledir:

İyi. Çünkü insanları olduğu gibi kabul edersen hiçbir şey sorun olmaz. Ben hataları hoş görürüm (K14). İyi. Çünkü ben güler yüzlüyüm. Güler yüz gösterince bana da herkes güler yüzlü davranıyor. Ben kimse-nin kusurunu araştırmam, kimseye kötü söz de söylemem. Ondan beni herkes sever (K16).

“**Normal**” cevabını verenlerin sunduğu gerekçelerden birkaçı şöyledir:

Normal. Çünkü yakından tanıdıklarımla aram çok iyi, uzaktan merhaba dediklerimle de fazla muhatap olmam. Tanıdıklarımla din ile ilgili konuşuruz, dertleşiriz. Ama bazılarıyla da oturup bir çay bile içemezsin (K20). Normal. Çünkü arkadaşlarım çok güzel insanlar. Ama bazıları da ne din bilir ne de diyanet. Hep dedikodu, hep haset, hep dünyalık. Ben o tür insanlardan uzak dururum. Namazımı kılar, duamı ederim, arkadaşım olmayanlara da hiç bulaşmam (K2).

“**Kötü**” cevabını verenlerin sunduğu gerekçelerden birkaçı şöyledir:

Kötü. Çünkü dedikodu çok fazla. Çok yalan konuşan insan var. Geçen benden biri bir haftalığına 70 lira borç aldı. On gün geçti vermedi, istedim, bana 50 verdi ve sen bana 50 lira verdin dedi. Sahtekâr çok. Bu yüzden çok samimi arkadaşım yok, arkadaşların gelip geçici olduğunu anladım (K9). Kötü. Çünkü bazıları toplu yaşama adabını bilmiyorlar. Adam tuvalete giriyor, çıkarken sifonu çekmiyor, temizlemiyor. İnsanlar pis. Burada kimin ne yaptığı belli değil. Kendi kafana göre biri varsa gezip dolaşırsın, çay içersin. Onun haricinde kimseye karışmam, “nasıl-sın, iyi misin?” o kadar. Çünkü birisinin yanlışını düzeltmek istersen “sana ne” der (K15).

“**İlişkim yok**” cevabını verenlerin sunduğu bazı gerekçeler şöyledir:

İlişkim yok. İnsanlarla aram hiç yok, çünkü ben insanlardan uzak dururum, yalnız yaşamayı severim (K14). İrtibatım yok. Konuşulacak kimse yok ki kimle konuşacaksın? (K8).

3. Huzurevi yaşlılarında olması ya da olmaması gereken tutum ve davranışlara dair bulgular

İnsanın gerçekleştirdiği etkinliklerin en eskisi türdeşleriyle bir arada olmaktır. İnsan ırkı diğer insanlara duyulan ilgi sayesinde sosyalleşmiş, gelişmiş ve ilerlemiştir.⁷ Cinsiyet, soy bağı, ekonomik imkânlar ve sosyokültürel durumlardan kaynaklanan farklılaşmalar yaşanan bu süreçte, bireyin ve topluluğun uyumu bazen birbiriyle bağdaşmayabilir ve bireyin kendi çıkarları ile örtüşmeyen doğal özellikleri topluluk için önemli olabilir.⁸

Her bir gruba yönelik tutum ve davranışlar, o grubun sınırlarını belirleyen niteliklerle açıklanabilir. Sosyal olarak uyumun gerçekleşmesi için sevgi ve hoşgörü gibi tutumlar değer yargılarımızla açıklanabilir. Psiko-sosyal uyumun sınırlarını belirleyici ve bireyleri yönlendirici bu değer yargıları, İslam toplumlarında Kur'an'a ve Hz Peygamber'in sünnetine dayandırılır. Bu uyumun gerçekleşmemesi barışı, karşılıklı anlayışı, güveni ve hoşgörüyü olumsuz etkiler. İnsanların birbirlerini sevmesi için öncelikle, bu değerleri davranışlarına yansıtmaları gerekir.⁹ Uyum içinde yaşama ise birlikte yaşamak zorunda olan bireyler arasındaki duruma katkı sunar. Bu bağlamda barış ve hoşgörü değerlerinin psiko-sosyal uyum için en temel dinamiklerden olduğu söylenebilir. Kur'an'da da insanların farklı cinsiyette yaratılma ve çeşitli kabilelere ayrılma sebebinin birbirimizi tanımamız olduğu belirtilir (el-Hucurât 49/13). Dolayısıyla farklılıklar insanların bir arada yaşaması için bir engel değil, bilakis insanoğlu için bir gerekliliktir.

Kişiliği oluşturan duygu, düşünce ve davranışlar psiko-sosyal uyumun imkân ve sınırlarının belirleyicileridir. Bu nedenle kişiliklerin, davranış özelliklerinin ve tutumların neler olduğu önemlidir. Bireyin başkaları tarafından nasıl algılandığı onun kişilik özelliklerini belirlemeye yardımcı olabilirken bireylerin birbirlerine yönelik algıları ise

⁷ Alfred Adler, *Yaşamın Anlamı*, Ankara: Tutku, 2014, s.237.

⁸ Hartmann, *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*, s.37.

⁹ Mahir İz, *Din ve Cemiyet*, İstanbul: Kitabevi, 1998, s.173.

aralarındaki ilişkinin yönünü belirler. Kişinin kendini geliştirmesi, iyi görünmesi, çevreye olumlu mesajlar vermesi, olumlu geri bildirimler almasını sağlarken olumsuz değerlendirmelerden kaçındığımız için çevremizdeki insanların beklentilerine uymaya çalışırız.¹⁰ Bu bağlamda katılımcılara psiko-sosyal uyum için yaşlılarda olması ya da olmaması gereken tutum ve davranışların neler olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplar şöyle tablolaştırılmıştır:

Tablo III: Yaşlılarda olması ya da olmaması gereken tutum ve davranışlara yönelik katılımcıların cevapları			
K1	Aza kanaat etme, alçak gönüllü.	K11	Haset, dedikodu, açık fikirli.
K2	Hoşgörü, insanlık, yumuşak başlı, mülayimlik.	K12	Yalancılık, bencillik, dürüstlük.
K3	Olduğu gibi görünme, içi-dışı bir olma, anlayışlı olma.	K13	Güvensizlik, görgüsüzlük, imanlı olma.
K4	İman, güzel ahlak, kıskançlık, haset.	K14	Kavgacı olmama, sakin davranma, saygılı.
K5	Hoşgörü, kibirli, olgunluk.	K15	Yalancı olmama, dini-diyaniyeti bilmeli.
K6	Tatlı dil, güler yüz, kin tutma, kanaatkâr.	K16	Yalan söylememe, gıybet etmeme, iftira atmama.
K7	Güler yüz, neşelilik, yardımseverlik, yumuşak başlılık.	K17	Çıkarıcılık, küsme, kavgacı olma, İslam'dan uzak olma, yalan söyleme, eli uzun olma, kabahat arama.
K8	Dedikodu, yalan, gerekli-gereksiz her şeye karışma.	K18	Her şeye karışma, çok bilmişlik taslama.
K9	Saygısızlık, erdemli olma, insanlık.	K19	Bencil davranma, görgülü olma, eğitilmiş olma, güzel ahlak.
K10	İftira atma, eksik arama, saygılı olma.	K20	Anlayışlı olma, iki yüzlü olma, bilgisiz olma, dürüst.

Tablo III, katılımcıların verdiği cevapları göstermektedir. Psiko-sosyal uyum için yaşlılardaki en temel karakteristiklerin neler olabileceğine dair verilen cevaplar, oluşturulan kategorilerden en yakından ilgili olana yerleştirilmiştir. Bu cevaplar irdelendiğinde yaşlıların konuyla ilgili ifadeleri hoşgörü, barış, güven, eğitim, empati ve din olarak altı kategoride¹¹ ele alınabilir. Bu başlıkların kapsamı şu şekildedir:

Hoşgörü: Hoşgörülü, fikirlere açık, olgun, anlayışlı, mülayim, yu-

¹⁰ Abdurrahman Kurt, *Din Sosyolojisi*, Bursa: Sentez, 2014, s.135.

¹¹ Verilen cevapların daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlayan bu kategoriler değişmez sınırlara sahip değildir. Her bir katılımcının ifadesinin birden fazla kategoride yer alması, katılımcıları tek bir kategoride değerlendirmeye imkân vermemiştir.

muşak başlı, eksik arama, yumuşak huylu. Bu başlıkta belirtilen özelliklere sunulmuş gerekçelerden bazıları şunlardır:

Yumuşak başlı ve mülayim olması çok önemli. Çünkü bunlar her kapıyı açar. Cebin para dolu olsa her kapıyı açamazsın ama bu özellikler her kapıyı açar (K2). Hoşgörülü olmak. Çünkü başkasının yaptığı bir hareket bana ters gelse de onu anlayışla karşılarım, kimseyi yargılamam, zaten bu yaştan sonra insanları düzeltmek de çok zor (K5). Anlayışlı olmalı. Çünkü biz de insanız biz de hata yaparız. Diğerlerinin hataları çok büyük bir hata değilse hoş görülmeli (K3). Olgun olmalı. Burada birine selam verdiğinde terslerse kavga mı edeceksin (K15). Yumuşak huylu olmalı. Çünkü karşımdaki insan bir şeye sinirlenirse benim de tepem atar, sonra huzurumuz bozulur (K20).

Sosyal bir varlık olan insan bir arada yaşama eğilimine sahiptir. Fakat birbirinden farklı tutumlara sahip olan bireylerin aynı mekânları paylaşması durumunda ya çatışma ya da uyum gerçekleşir. Bu süreçte çevresiyle kurduğu ilişki bazen bozulur ve yeniden dengelenir.¹² Uyum içinde yaşamak için en temel değerlerden biri olan hoşgörünün hâkim olması mühimdir. Yunus Emre'nin deyişiyle "yaratılanı sev, yaratandan ötürü" bilincine sahip olunmalıdır. Kur'an'ın ise "...*dillerinizin ve renklerinizin farklı olması, Allah'ın delillerindedir...*" (er-Rûm 30/22) ayeti de toplu ortamlarda hoşgörülü olunmasına işaret eder.

Barış: Dedikodu, güler yüzlü, neşeli, tatlı dilli, kıskanç, gıybet, küsme, kabahat arama, sakın, kavgacı, kin tutma, haset, iftiracı. Bu ifadelere sunulmuş gerekçelerden bazıları şunlardır:

Tatlı dil ve güler yüz. Çünkü günümüzde insanlar çok asık suratlı ve kalp kıran çok (K6). İnsanlara iftira atmak ve eksik aramak. Çünkü bu ikisi benim çok ağırıma gider (K10). Kavgacı olmamalı ve sakın davranmalıdır. Çünkü en ufak bir şey olsa kavga etmek yerine konuşarak çözebiliriz. İnsanlar konuşa konuşa anlaşır (K14). Dedikodu. Çünkü bu yaştan sonra insan boş kalırsa, şunun şu kötülüğü var, ötekinin şu eksikliği var diye dedikodu ederler (K11). Haset. Çünkü çekememezlik bu yaştaki bir insan için iyi bir şey değil (K4). Güler yüzlü ve neşeli görünmeli. Çünkü sen kime gülümsersen gülümse o da sana gülümser (K7). Dedi-

¹² Hartmann, *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunları*, s.46.

kodu yapmamalı. Çünkü bugün sen başkasının ardından konuşursun, yarın da o senin ardından konuşur, sonra da aranız açılır (K8).

Başkalarını düşünmemek, empati yapmamak, bilinçsizce davranmak gibi unsurlar huzurlu bir yaşam için engeldir. İnsan birine öfkeli olduğunda ona beddua eder, istediği gerçekleşmediğinde ise kötümser bir ruh halini alarak kendisine beddua eder.¹³ Yalan konuşmak, insanları küçümsemek, gıybet etmek, iftira atmak, çekememezlik gibi eylemlerin Kur'an'da yasaklanmasının psiko-sosyal uyumu korumaya yönelik ifadeler olduğu söylenebilir. Hz Peygamber tarafından kendimiz için istediğimizi kardeşimiz için de istemedikçe gerçek anlamda iman etmiş sayılmayacağımızın belirtilmesi (Buhârî, İmân 7) haset etmenin din tarafından hoş görülme-yen bir tutum olduğuna işaret eder. Din kardeşimize üç günden fazla küs durmamızın helal olmayacağını belirtmesi (Buhârî, Edeb 57, 58, 62) ise kin tutmanın Müslümana yakışan bir davranış olmadığına vurgu yapar. Kur'an'da birbirimizle kavga etmek çekişmek yerine sabırlı olmamızı, çünkü Allah'ın sabredenlerle birlikte olduğu (el-Enfâl 8/146), öfkelerini yenenlerin ve affedenlerin Allah'ın sevgili kulları olduğu (Ali İmran 3/134) belirtilir. "Müminler ancak kardeştirler" (el-Hucurât 49/10) ayeti de barış içinde yaşamak için kardeşliğin önemine işaret eder. Dolayısıyla barış içinde yaşamak için kin tutmama, affedici olma, haset etmeme gibi özelliklerin gerekliliğine dinimiz de vurgu yapmıştır.

Güven: güvenilir, yalan söyleme, çıkarıcı, olduğu gibi görünme, iki yüzlü, el uzunluğu, içi dışı bir olma, dürüst olma. Bu başlıkta belirtilen özelliklere sunulmuş gerekçelerden bazıları şunlardır:

Yalan söylemek. Yalan söylemeyi dinimiz yasaklıyor, yalancılık hiç iyi bir şey değil (K15). Yalancılık. Çünkü ölüme daha çok yakın olduğumuz için yaşlanınca yalandan dolandan daha çok uzaklaşmalı (K12). Çıkarıcılık. Çünkü artık zamanımızda dürüst insan bulmak çok zor (K17). Dürüst olmalı. Çünkü dürüst olursan insanlar sana yaklaşır, buraya geleli üç yıl oldu, ben daha konuşacak hiç kimse görmedim (K20).

Hz Peygamber Müslümanlar arasındaki güven ve kardeşlik ortamını bir vücuda benzetir ve bir uzuv hasta olduğunda diğer uzuvların da

¹³ Şaban Ali Düzgün, *Din Birey ve Toplum*, Ankara: Akçağ, 2012, s.80.

etkileneceğine işaret ederken (Buhârî, “Edeb”, 27) müslümanın niteliklerinden birinin de diğer müslümanların elinden ve dilinden zarar görmemesi olduğunu zikreder (Buhârî, “Îmân”, 4, 5). Dolayısıyla Müslümanların birbirine güven duyduğu bir ortamın olması Hz Peygamber tarafından da teşvik edilir.

Eğitim: Eğitimli, bilgisizlik, görgüsüzlük, saygılı, çok bilmişlik, erdemli, insanlık, her şeye karışma, bilmişlik taslama. Bu başlıkta belirtilen özelliklere sunulmuş gerekçelerden bazıları şunlardır:

“Görgüsüzlük”. Çünkü bu yaşa gelen ama hala görgüsüz olanlar var. Ama ne yapsın, görmemiş, onun da suçu değil, köyünden dışarı ilk defa çıkmış (K13). “Saygılı”. Çünkü biriyle konuşurken hemen gelip araya girenler var (K10). Her şeye karışmaları ve çok bilmiş gibi davranmaları. Çünkü iki kişi konuşurken araya girip sözünü keserler, bir şey bilsin bilmesin laf olsun diye konuşanlar var (K18). Saygısızlık. Çünkü Lobide otururken iki kişi konuşurken başka birisi gelip araya giriyor, sözünü kesiyor (K9). Gerekli gereksiz her şeye karışmak. Çünkü eğer biri laf olsun torba dolsun diye her şeye karışırsa çok sinirlenirim” (K8). Saygılı olmalı. Çünkü yan odamda kalan televizyonun sesini sonuna kadar açıp öyle izliyor, uyuyan yatan var mı diye hiç düşünmüyor (K14). Görgülü olmalı. Çünkü neyi nerde yapması gerektiğini bilmeli. Adam tuvalete giriyor, çıkarken sifonu çekmiyor, temizlemiyor, böyle bir yerde yaşanır mı hiç? (K16). Eğitimli olmalı. Çünkü eğitimli insan ile her yerde yaşarsın ama buradakilerin birçoğu toplu yaşama adabını bilmiyorlar (K19).

Birlikte yaşam, kişisel hukukun iç içe geçmesini zorunlu hale getirir.¹⁴ Nefsin istekleri, uyuma karşı iyi bilinen bir engeldir ve bunu düzeltmemiz gerekir.¹⁵ İnsanın davranış ve tasarrufları fikirlerinin bir sonucudur. Psişik yapısını değiştiren insanın, zamanla davranışları da değişir ama öncelikle nefslerinde olanı değiştirmelidir ki yaptığı işler de değişsin.¹⁶ Toplumsal davranışlar ise sosyal öğrenme yoluyla kendiliğinden öğrenilir ama doğru bir davranışın hangisi olduğu eğitim yoluyla verilir. Diğer insanlara karşı saygılı olma, mütevazı olma gibi pozitif davranışların öğretilmesi eğitim müfredatlarında yer alır. Bu nedenle

¹⁴ Arpa, “İslam’da Birlikte Yaşama”, s.47.

¹⁵ Hartmann, *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunları*, s.92.

¹⁶ Cevdet Said, *Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*, İstanbul: İnsan, 2013, s.70.

entegrasyona katkı sağlayacak davranışlara sahip bireyler arasında daha kolay anlaşma sağlanır. Bu minvalde Kur'an'da "... komşuya, arkadaşına... iyilik edin... Allah kibirlenenleri ve övünenleri sevmez" (en-Nisâ 4/36) buyrulması daha uyumlu yaşam için mütevazı olmaya teşvik edicidir. Yine İslamiyet insan onurunun muhafaza edilmesi üzerinde durur. Çünkü onurlu olmak, insanın kendisine ve başkasına saygı gösterilmesini ifade etmeyi gerektirir. Bu nedenle her birey, insaniyet boyutuyla değer görmeli ve hakir sayılmamalıdır.¹⁷

Empati: Kibirli, bencil, kanaatkâr, aza kanaat etme, alçak gönüllü. Bu başlıkta belirtilen özelliklere sunulmuş gerekçelerden bazıları şunlardır:

Aza kanaat etmek. Çünkü aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz (K1). Kibir. Çünkü benim beğendiğimi sen beğenmezsin, senin beğendiğini ben beğenmem. Başkasını yargılamak iki kere düşünmeliyiz (K5). Alçak gönüllü olmalı. Çünkü bazı yaşlılar kendini zorla üstün göstermeye çalışıyor, benim de zaten onlarla işim olmaz (K16). Kanaatkâr. Çünkü huzurevine bazen giysi yardımı geliyor, ihtiyacı olan da alıyor olmayan da alıyor (K6).

İnsanın diğerlerini anlamasının en iyi yöntemlerinden birisi kendisini karşısındakinin yerine koymasıdır. Böylece diğerlerinin ne hissettiğini anlayabilir ve kibirlenmeden, alçak gönüllü bir şekilde benzer durumlarda aynı hislere sahip olabileceğini düşünerek bencillik yapmaz. Eğer birey, diğer insanları önemser ve onların mutluluğuna katkı yapmayı amaçlarsa, bu ilgi bütün hayatına yansır.¹⁸ Kur'an'da da diğer insanların alaya alınmaması ve karalanmaması (el-Hucurât 49/11), herkesin yaratılışı tek bir insandan meydana geldiği (el-Nisâ 4/1) vurgulanır. Ayrıca hadislerde Müslüman bir kardeşin küçük görülmesinin kişiye kötülük olarak yeteceği belirtilirken (Müslim, "Birr", 32) insanın çok hırslı ve sabırsız olarak yaratıldığının altı çizilir (el-Meâric 70/19). Dolayısıyla Kur'an'da ve hadislerde uzak durulması belirtilen alaya alma, karalama, küçük görme, hırslı olma gibi tutum ve davranışların psiko-

¹⁷ Bayram Kanarya, "Hadislerde Asabiyetin Reddi ve Birlikte Yaşama Ahlakı: Cahiliye Asabiyetinden İslam Toplumuna Doğru", *e-Şarkiyat İlimi Araştırmalar Dergisi* 10(21), 2018, s.842.

¹⁸ Adler, *Yaşamın Anlamı*, s.250.

sosyal uyumu olumsuz etkileyeceği ifade edilebilir.

Kibir ve bencillik gibi karakter özellikleri tasavvuf geleneğimizde de eleştirilen konuların başında gelir. Mistik şahsiyetlerden olan Hacı Bayram-ı Veli'nin ahlak öğretisinin temelinde insanın kendisiyle, Yaratıcıyla ve tüm yaratılmışlarla bir arada uyum içinde yaşaması yatar.¹⁹ Çünkü kendi ruhsal boyutunun dinamiklerini keşfederek kendisiyle ve bütün evrenle barışık yaşama arzusuyla yola çıkan tasavvuf yolcusu bu amaçla alt benliğinin egoist arzu ve isteklerinin yönünü manevi boyuta dönüştürmeyi amaçlar.²⁰

Din: Güzel ahlaklı, imanlı, İslamiyet'e uzak olmama, dini-diyaneti bilme, yardımsever. Bu başlıkta belirtilen özelliklere sunulmuş gerekçelerden bazıları şunlardır:

İslamiyet'e uzak olmamalı. Çünkü bu yaşına gelmiş ama dinden diyantenden uzak kaldıysa kalbi hep fesatla dolar (K9). “İmanlı olmalı. Çünkü ben imanlı biriyim elhamdülillah, eğer kişide de iman varsa ışığı görür bana gelir, bizim görevimiz insanları aydınlatmak (K13). Güzel ahlaklı olmalı. Çünkü dışarıdan bir ziyaretçi geldiğinde herkes ne hediyesi getirdi diye ziyaretçinin eline bakıyor, birçok yaşlının ahlakı on para etmez (K4). Güzel ahlaklı. Çünkü ahlakı güzel olanın kalbi de güzel olur (K3). Dini-diyaneti bilmeli. Çünkü dinini bilirse şükretmesini de bilir, yoksa yemeğini yer, şükretmeden sofradan kalkar gider (K2).

Dinî inancımız düşünce, algı ve hayata bakışımız üzerinde önemli bir fonksiyona sahiptir ve sosyal davranışı şekillendiren kaynakların başında gelir. Çünkü insanlara yardım etme ve güzel ahlaklı olma gibi özellikler iman sahibi müminlerin ve dini-diyaneti bilenlerin en temel niteliklerindedir. Diğer yandan bireyler arasındaki ilişkilerin yazılı olmayan kuralları vardır ve bu kurallar her insana belli sorumluluklar yükler. İslami açıdan bakıldığında yardımseverlik, insanlar arasında hoşgörüyü yükseltir. Daha yaşanılabilir bir hayat için dinî inancın yanında kardeşlik, cömertlik ve yardımlaşma gibi değerlerin toplumun

¹⁹ İhsan Çapcıoğlu, “Anadolu İrfan Geleneğinde Bir Arada Yaşamının Temel Değerleri: Hacı Bayram-ı Veli Örneği”, *II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Veli Sempozyumu Bildiriler Kitabı-1* 2017, s.147.

²⁰ İbrahim Işıtan, “Farklı İslâmî Kimliklerin Birlikte Yaşama Problemi ve Çözüm Önerileri: Süfi Psikolojisi Açısından Bir Giriş Denemesi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 7(2), 2018, s.663.

üyeleri tarafından benimsenmesi gerekir.

4. Huzurevi yaşlılarının manevi gereksinimlerine dair bulgular

Yaşlıların manevi gereksinimlerinin neler olduğuna ulaşmak için katılımlı gözlemler yapılmış, görüşme sorularına verilen cevaplar ve günlük konuşmalar incelenmiştir. Katılımcıların büyük bölümü huzurevinde kendilerini çok yalnız ve çaresiz hissettiklerini dile getirmiştir. İletişim kurarken sorulan “nasılsın?” sorusuna, yaşlılar “elden ayaktan düştüm”, “burası bir hapishane, herkesin bir koğuşı var”, “o kadar besledim, büyüttüm ama şimdi evlatlarım telefonla bile aramıyor”, “kendi kendime bu hale nasıl düştüğümü düşünürüm”, “odamda akşam ölssem, sabaha kadar kimsenin haberi olmaz”, “pazara bile kendim gidemiyorum”, “ben bu hale düşecek insan mıydım?” gibi ifadeler kullanmışlardır. Dolayısıyla bu ifadeler yaşlıların *yalnızlık* çektiklerinin ve *çaresiz* hissettiklerinin göstergesidir.

Kavga ederek ve küserek çocuklarından ayrılanların eve dönmeyi istemelerine rağmen çocuklarıyla yeniden iletişim kurma gibi bir eğilimleri bulunmamaktadır. Tütün ürünleri içmenin neden olduğu nefes darlığı sorunları yaşayan yaşlılar ise bu ürünleri kullanmaktan vazgeçmemekte ve rahatsızlıklarının daha da ilerlemesini önlemek amacıyla bir çaba içerisine girmemektedir. Gelecekte neler yapmak istedikleri sorulduğunda çoğunluğu “ne yapayım, burada ölümü bekleyeceğim”, “bu yaştan sonra gelecek mi düşüneceğiz” vb. düşünceleri dile getirmişlerdir. Katılımcıların küçük bir kısmı ise hacca gitmeyi ve Mevlana’nın türbesini ziyaret etmeyi istediklerini dile getirmişlerdir. İçinde bulunduğu olumsuzluklardan kurtularak daha iyi bir gelecek istemeye yönelik herhangi bir düşünceye rastlanmamıştır. Sadece birkaçı daha çok dinî-manevi alanla ilişkili olabilecek hacca gitme ve Mevlana’nın türbesini ziyaret etmeyi dile getirmişlerdir. Dolayısıyla olumsuzluklardan kurtulmaya yönelik yeni kararlar almamaları ve bir yönelime sahip olmamaları katılımcılarda *niyet* eksikliğine bir işaret olarak düşünülebilir.

Katılımcıların bir bölümü geçmişte birçok hata yaptıklarını ve günaha düştüklerini günlük konuşmalarında dile getirmişlerdir. Hatta küçük bir kısmının, pişman olmak bir yana, hatalarından övünerek bahsettiği görülmüştür. Dinî eğilime sahip olmayanlar tarafından böyle

düşüncelerin daha çok dile getirildiği söylenebilir. Bu katılımcıların mutsuz olduğu ve hem bu hayata hem de ahiret hayatına dair beklentilerinin olmadığı ifade edilebilir. Geçmişte yaptıkları hatalardan pişman olup olmadıkları sorulduğunda, “hiç pişman değilim, bugün olsa bugün de aynısını yaparım”, “hak etmişti, cezasını verdim”, “şartlar onu gerektiriyordu” vb. düşünceler dile getirmeleri, yapılan hatalardan pişmanlık duymadıklarını ifade etmeleri ve Allah’tan bağışlanma dileme gibi bir yola başvurmadıklarından, katılımcıların yeterince tövbe etmedikleri söylenebilir. Dolayısıyla katılımcıların tövbeye gereksinim duydukları ifade edilebilir.

Katılımcıların hayata ve olaylara bakışı genellikle olumsuzdur. Kendilerinden bahsederken yaşlılıkla ilgili genellikle şikâyetle bulunmakta, yaşadıkları her olaya olumsuz açıdan bakmakta ve günlük konuşmalarında genellikle olumsuz düşünceler dile getirmektedirler. En küçük bir sağlık sorunu yaşadıklarında en kötü sonuç akıllarına gelmekte ve yaşadıkları sağlık sorunları onları çok korkutmaktadır. Sağlık sorunları ile ilgili konuşurken “bu hastalık beni mahvetti”, “bu yaştan sonra iyileşemem”, “yaş yetmiş iş bitmiş” vb. düşünceler dile getirmeleri, *olumlu bakış açısına* sahip olmadıklarına işaret ettiği söylenebilir.

Huzurevinde kahvaltı, öğle ve akşam yemeğinin yanında iki ara öğün de verilmekte ve belli aralıklarla kılık-kıyafet yardımı yapılmaktadır. Fakat yaşlılarla huzurevi hakkında konuşurken “yemekler iyi çıkmıyor”, “yürüyüş yapacak bahçemiz yok”, “zaman harcayacak alan yok” gibi düşünceler dile getirmişlerdir. Maddi içerikli bu talepler yanında yaşlılar, manevi açıdan düşünceler dile getirme eğilimi göstermemişlerdir. Dolayısıyla katılımcılarda *manevi bakış açısının* eksik olduğu söylenebilir.

Çoğu yaşlı, konuşma esnasında, orada bulunmayan yaşlılar hakkında dedikodu yapmakta, diğerlerinin olumlu yönlerini görmezden gelmekte ve küçük bir sözlü tartışmada birbirlerine küsmektedirler. Birbiriyle gündelik yaşamda karşılaşan yaşlılar selamlaşmak yerine birbirlerini görmezden gelmektedir. Oysa selam hem güven ve muhabbet demektir ve hem de temenni ve duadır.²¹ Diğer yaşlılar hakkında

²¹ İz, *Din ve Cemiyet*, s.181.

sorular sorulduğunda “o kendini bilmez”, “onun ahlakı iyi değil”, “onunla yaşanmaz” vb. önyargılı düşünceler dile getirmeleri katılımcılarda *sevgi* eksikliğine bir işaret kabul edilebilir.

Huzurevinde yeme-içme-barınma gibi gereksinimler devlet tarafından en ideal şekilde tedarik edildiği halde, yaşlılarda bu imkânlar için şükür ifade eden söz ve davranışlar çok nadiren görülmektedir. Yaşlılığa bağlı sağlık sorunları yaşayan yaşlıların çoğunun şikayetçi bir dil geliştirdikleri, sağlıklı olan organları için Yaradan’a şükretmedikleri gözlemlenmiştir. Yaşlılığın nasıl bir dönem olduğu üzerine konuşurken “bu halimi görünce eski günlerim aklıma geliyor, üzülüyorum”, “yaşlılık hiç iyi bir şey değil”, “Allah bir an önce canımı alsın da kurtulsam” vb. düşünceler dile getirmelerine rağmen sahip oldukları için şükredici ifadeler kullanmamaları, katılımcılarda *şükür* eksikliğinin göstergesidir.

Katılımcıların çoğu yaşa bağlı olarak ortaya çıkan tansiyon, diyabet, kemik erimesi gibi birçok sağlık sorunlarıyla yüzleşmektedir. Bu hastalıklara isyan derecesine varan düzeyde tepkiler verilmektedir. Dolayısıyla yaşlıların çoğunluğunun *sabretme* tutum ve davranışını sergilemediği ifade edilebilir. Diğer yandan yapacağı yeni şeyleri Allah’a dayanarak ve ondan yardım isteyerek yapmak yerine daha çok kişisel anlık hazlarını tatmin için yapmaları ve sadece olumsuz durumlarla karşılaşınca Allah’a sığınmaları ise *tevekkül* eksikliğinin göstergesidir. Aralarında küçük bir anlaşmazlık bile gerçekleşse, yaşlılar bir daha barışmamak üzere küsmektedir. Ayrıca evlatları tarafından huzurevine zorla bırakıldıklarını söyleyenlerin evlatlarına kin beslediklerine ve beddua ettiklerine de şahit olunmuştur. Dolayısıyla katılımcılarda *af-fetme* bakımından bir eksiklik olduğu söylenebilir.

Katılımcılar, gündelik konuşmalarında, huzurevinde yaşanan küçük sürtüşmeleri, her fırsatta dile getirmeye çalışmışlardır. Bu durumda onların *barış* temelli bir anlayışa sahip olmadıkları söylenebilir. Bir kısmının geçmişte yaptıkları hatalara yönelik pişmanlık duymalarına rağmen bunlardan ders çıkarmadıkları ve büyük bir bölümünün ‘keşke’leri bırakarak an’da yaşama düşüncesine sahip olmadıkları görülmüştür. Oysa hatalardan ders çıkarmak ve her anı kendi içinde değerlendirmek bilgece bir yaklaşımın gereğidir. Bu durum katılımcılarda *bilgelik* duygusunun eksikliğini gösterdiği ifade edilebilir. Diğer yan-

dan, Yaşlıların içinde buldukları durumlarından her an şikâyet etmeleri ve hayata yönelik memnuniyetsizliklerini sık sık dile getirmeleri, onların mutluluk için bir çaba harcamadıklarına işaret kabul edilebilir.

Sonuç

Kendine bakamayacak durumda olan, çocuklarından uzaklaşan veya özel bakıma ihtiyaç duyan yaşlılar, huzurevinde kalmaktadır. Yalnızlığa sürüklenen bu yaşlılar için artık yeni bir hayat başlamıştır. Huzurevi hayatına alışmak ve oranın kültürü kazanmasını sağlamak amacıyla, yazılı kurallara uyması ve yazılı olmayan değerlere göre kendini konumlandırmasıyla psiko-sosyal uyum oluşur. Bu süreçte farklı nedenlerle huzurevine gelen yaşlılar hem diğer yaşlıları etkiler hem de onlardan etkilenir. Yalnızlaşmanın yüksek düzeyde hissedildiği bu dönemde, farklı yerel kültürlerden gelen yaşlılar arasında bir uyumsuzluk olabileceği gibi, tam tersine, kültürel farklılıkların birbirine uyum sağlamasıyla huzurlu bir ortam da oluşabilir. Bu süreçte yaşlılar arasındaki algılama farklılığı, diğerlerinin sahip olmasını beklediği kişilik özellikleri gibi faktörler belirleyici roller oynar.

Çalışmada huzurevi yaşlılarının psiko-sosyal uyumuna etki eden niteliklerinin neler olduğu incelenmiştir. İkili görüşmelerden elde edilen ham veriler içerik analizi ile incelenmiş ve bu verilerden tematik kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, yaşlıların huzurevine gelme nedenlerinin başında birlikte yaşadığı kişilerden ayrılmak zorunda kalması yer alır. Psiko-sosyal olarak uyum sağlayabilmek için yaşlıların hoşgörülü, güvenilir, barışçıl, eğitilmiş, empatik ve dinî tutum ve davranışlara sahip olmalarını birbirlerinden beklediklerine ulaşılmıştır. Yaşlıların bu uyum sürecinde kullandıkları dinî değerlerin imanlı olmak, dini-diyaneti bilmek ve İslamiyet'ten uzak yaşamamak olduğu tespit edilmiştir.

Kendi ifadelerinden ve yapılan katılımlı gözlemlerden yola çıkarak, yaşlıların desteklenmesi gereken birçok manevi gereksiniminin olduğu ulaşılmıştır. Katılımcıların her fırsatta *yalnızlıklarını* dile getirdikleri görülmüş ve hayatlarında değişiklikler yapmak için herhangi bir *niyete* sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yaptıkları hatalara yönelik genellikle pişmanlık duymayarak *tövbe* etmedikleri ve olaylara genellikle

le *olumlu bakış açısıyla* yaklaşmadıkları tespit edilmiştir. Konuşmaları genellikle maddi ögeler üzerinde yoğunlaşırken *maneviyata* yönelik bir eğilim görülmemiştir. *Tevekkül* konusundan habersiz oldukları ve kendilerine yapılan hataları *affetme* konusunda herhangi düşünceye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bir kısmının birbirlerine karşı *sevgi* beslemediklerine şahit olunmuşken sahip oldukları için *şükretmedikleri* ve en küçük olumsuzluklarda dahi *sabretmedikleri* tespit edilmiştir. Bazen yaşanan anlaşmazlıkların sonucunda birbirlerine küstükleri ve dolayısıyla *barış* değerinden yoksun oldukları görülmüştür. Geçmiş yaşantılarından olumlu çıkarımlarda bulunmadıkları ve olayların arka planı hakkında düşünmediklerinden yola çıkarak *bilgelik* ile ilgili bir temayüle de rastlanmamıştır.

Kaynakça

Adler, Alfred. *Yaşamın Anlamı*. Ankara: Tutku, 2014.

Arpa, Enver. "İslam'da Birlikte Yaşama Kültürü ve Günümüzde Müslüman Toplumlarında Zuhur Eden Şiddet". *Eski Yeni* 34, 2017, 45-68.

Çapcıoğlu, İhsan. "Anadolu İrfan Geleneğinde Bir Arada Yaşamının Temel Değerleri: Hacı Bayram-ı Veli Örneği". *II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Veli Sempozyumu Bildiriler Kitabı-I*, 2017, 143-150.

Düzgün, Şaban Ali. *Din Birey ve Toplum*. Ankara: Akçağ, 2012.

Gençöz, Faruk. "Uyum Psikolojisi". *Kriz Dergisi* 6(2), 1998, 1-7

Hartmann, Heinz. *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*. İstanbul: Metis, 2011.

İşıtan, İbrahim. "Farklı İslâmî Kimliklerin Birlikte Yaşama Problemi ve Çözüm Önerileri: Sûfi Psikolojisi Açısından Bir Giriş Denemesi". *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 7(2), 2018, 653-666.

İz, Mahir. *Din ve Cemiyet*. İstanbul: Kitabevi, 1998.

Kanarya, Bayram. "Hadislerde Asabiyetin Reddi ve Birlikte Yaşama Ahlakı: Cahiliye Asabiyetinden İslam Toplumuna Doğru". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 10(21), 2018, 831-848.

Kartopu, Saffet. *Öz Yeterlilik, Kimlik Duygusu ve Dindarlık Eğilimi*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi, 2015.

Kurt, Abdurrahman. *Din Sosyolojisi*. Bursa: Sentez, 2014.

Said, Cevdet. *Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*. İstanbul: İnsan, 2013.

Yapıcı, Asım ve Zengin, Salih Zeki. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyleriyle Psiko-Sosyal Uyumları Arasındaki İlişki." *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3(2), 2003, 65-127.

